

Jarosław Mikołajczyk¹
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja
Kraków

Wyniki ekonomiczne a nakłady inwestycyjne w indywidualnych gospodarstwach rolnych uczestniczących w polskim FADN² w zależności od ich typu rolniczego

Economic results and investment outlays in individual agricultural holdings participating in the Polish FADN by type of farming

Synopsis. W artykule zaprezentowano wyniki ekonomiczne oraz nakłady inwestycyjne realizowane w gospodarstwach rolniczych uczestniczących w polskim FADN. Celem opracowania było oszacowanie i ocena różnic w działalności inwestycyjnej pomiędzy gospodarstwami różnych typów rolniczych. Wyniki wskazują na silne uzależnienie poziomu wydatków inwestycyjnych od dochodów gospodarstw. Wysoko wyspecjalizowane gospodarstwa ogrodnicze uzyskiwały najwyższe dochody i realizowały wyższe wydatki inwestycyjne. Najniższe dochody, a co za tym idzie także wydatki inwestycyjne, odnotowano w gospodarstwach bez specjalizacji.

Słowa kluczowe: FADN, gospodarstwa indywidualne, inwestycje, typy rolnicze, wyniki ekonomiczne.

Abstract. The article presents the economic performance and investment outlays recorded in the agricultural holdings participating in the Polish FADN. The aim of the paper is to evaluate and assess the differences in investment activity among the agricultural holdings of various types of farming. The findings show a strong dependence of investment expenses upon the farm revenue. The highly specialised horticultural holdings earned the highest income and had higher investment expenses. The lowest income, and hence the lowest investment expenses, were noted in non-specialised holdings.

Key words: economic results, FADN, individual holdings, investments, types of farming.

Wprowadzenie

Inwestycje są najważniejszym elementem decydującym o rozwoju podmiotów gospodarczych. Niezależnie od branży i formy własności, przedsiębiorstwa zmuszone są do inwestowania dla rozwinięcia działalności, a czasami nawet do utrzymania jej na dotychczasowym poziomie. Rolnictwo, pomimo że jest specyficznym działem gospodarki narodowej, nie odbiega w tej kwestii od innych działów. Konkurencja innych gospodarstw, rosnące wymagania odbiorców i wciąż rozwierające się nożyce cen, zmuszają producentów rolnych do ponoszenia nakładów inwestycyjnych. Wiele gospodarstw posiada przestarzały sprzęt, który musi zostać wymieniony. Także przystąpienie Polski do struktur Unii Europejskiej i objęcie polskiego rolnictwa instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej zmusiło

¹ Dr inż., e-mail: rrmikol@cyf-kr.edu.pl

² Farm Accountancy Data Network, System Zbierania i Wykorzystania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych

wielu rolników do podjęcia inwestycji dostosowawczych, a konieczność zdobywania nowych rynków, związana z nadprodukcją, wymusza różnicowanie i podnoszenie jakości produktu. Inwestycje są bieżącym wyrzeczeniem w celu osiągnięcia korzyści w przyszłości [Jajuga i Jajuga 1999].

Wynika z tego konieczność dzielenia zasobów pieniężnych na konsumpcję i realizację zadań inwestycyjnych. Realizacja inwestycji możliwa jest wobec tego tylko w sytuacji posiadania odpowiednich środków finansowych, które powinny pochodzić głównie z działalności produkcyjnej. W rolnictwie występuje jednak duże zróżnicowanie opłacalności produkcji oraz jej dochodowości [Marcysiak i Marcysiak 2009]. Wyższa dochodowość produkcji, wynikająca często z rodzaju prowadzonej produkcji, daje możliwość większego zaangażowania się rolnika w działalność inwestycyjną.

Materiał i metoda

Celem opracowania jest oszacowanie i ocena różnic w poziomie nakładów inwestycyjnych w zależności od typu rolniczego w gospodarstwach uczestniczących w Polskim FADN.

Zakres czasowy obejmuje lata 2004-2007, a dane liczbowe pochodzą z publikowanych na stronie internetowej FADN wyników rachunkowości rolnej [Wyniki ... 2005; Goraj i in. 2006a; Jasińska i Michalak 2008; Bocian i Malanowska 2009]. Informacje dotyczące korelacji dochodów z gospodarstwa rolnego i nakładów inwestycyjnych pozyskano z bazy danych polskiego FADN, a dotyczą one ogółu indywidualnych gospodarstw rolnych uczestniczących nieprzerwanie w systemie w latach 2004-2007 (8484 gospodarstwa).

Typ rolniczy gospodarstwa jest jednym z kryteriów stosowanych w klasyfikacji gospodarstw rolnych w systemie FADN. Typ rolniczy jest określany na podstawie udziału poszczególnych działalności w tworzeniu ogólnej wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM) gospodarstwa. Metodyka FADN wyodrębnia 8 typów ogólnych gospodarstw oraz gospodarstwa niesklasyfikowane. W niniejszym opracowaniu analizie poddano 7 typów rolniczych gospodarstw.

1. Uprawy polowe, symbol AB, głównie gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż.
2. Uprawy ogrodnicze, symbol C, gospodarstwa specjalizujące się w produkcji warzyw i kwiatów.
3. Uprawy trwałe, symbol E, głównie gospodarstwa specjalizujące się w produkcji owoców.
4. Krowy mleczne, symbol F.
5. Zwierzęta żywione w systemie wypasowym (bez krów mlecznych), symbol G, głównie gospodarstwa specjalizujące się w produkcji bydłowej.
6. Zwierzęta ziarnożerne, symbol H, głównie gospodarstwa specjalizujące się w produkcji trzodowej i drobiarskiej.
7. Mieszane, symbol I, głównie gospodarstwa zajmujące się produkcją zbóż i trzody chlewnej.

Wśród gospodarstw uczestniczących w polskim FADN w badanym okresie zachodziły zmiany liczebności wynikające z przystępowania do systemu nowych gospodarstw oraz z rezygnacji z uczestnictwa w systemie. Najliczniejsze były gospodarstwa zakwalifikowane do typu I, tzn. Mieszane. Niemal dwukrotnie mniej było gospodarstw należących do typu

AB (Uprawy polowe), które pod względem liczebności były na drugim miejscu. Najmniej licznie reprezentowane były gospodarstwa typów C (Uprawy ogrodnicze) i E (Uprawy trwałe) (tab. 1).

Tabela 1. Liczba gospodarstw w próbie według typów rolniczych w latach 2004-2007

Table 1. Number of holdings in the sample by type of farming in 2004-2007

Rok	Typ rolniczy (symbol typu)							
	Razem	AB	C	E	F	G	H	I
2004	11251	2487	285	375	722	1270	1444	4668
2005	11788	2603	350	418	893	1328	1609	4587
2006	11825	2556	424	439	876	1378	1754	4398
2007	12056	2729	438	471	816	1493	1674	4435

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Zestawień wyników ekonomicznych dokonano według metodyki systemu FADN. Stopę inwestycji obliczono jako iloraz wydatków inwestycyjnych brutto i środków, jakimi dysponują w danym roku gospodarstwa, tj. sumy dochodu z gospodarstwa rolnego i amortyzacji [Woś 2000].

Wyniki badań

W analizowanym okresie zachodziły w badanej zbiorowości znaczne zmiany (zarówno w całej zbiorowości, jak i w obrębie poszczególnych typów). Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstw w całej zbiorowości wynosiła od 9,3 ESU w 2005 r. do 21,4 ESU w 2007 r. (tab. 2). Największe ekonomicznie były podmioty typu C (Uprawy ogrodnicze) oraz gospodarstwa typu H (Zwierzęta ziarnożerne). Bardzo duże różnice w zależności od typu wykazywała przeciętna powierzchnia gospodarstwa. Największe w całym analizowanym okresie były gospodarstwa typu AB (Uprawy polowe), które w 2007 r. dysponowały przeciętną powierzchnią prawie 50 ha użytków rolnych. Najmniejsze obszarowo były natomiast gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (typ C). Ze względu na wysokie zapotrzebowanie na pracę w produkcji ogrodniczej, w podmiotach tych występowały najwyższe spośród wszystkich typów nakłady pracy oraz najwyższy udział pracy najemnej. Niemal w pełni zapotrzebowanie na robociznę pokrywane było z własnych zasobów siły roboczej w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka (typ F).

Podobnie jak w przypadku zasobów czynników produkcji, różnice pomiędzy typami występowały w poziomie wartości produkcji, kosztów oraz dochodu (tab. 3). Zdecydowanie najwyższe wartości produkcji przyjmowała w podmiotach największych ekonomicznie (typ C i H). Najniższą wartościowo produkcję uzyskano w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka (typ F) oraz w gospodarstwach mieszanych (typ I).

Ogółem analizowane gospodarstwa w całym okresie wykazały przeciętnie niemal dwukrotny wzrost wartości produkcji. Najwyższe wzrosty charakteryzowały w tym zakresie gospodarstwa typu AB (Uprawy polowe). Biorąc jednak pod uwagę wzrost w analizowanym okresie przeciętnej powierzchni gospodarstw należy stwierdzić, iż przeciętny przyrost produkcji wyniósł w cenach bieżących jedynie 20,5% na 1 ha użytków

rolnych (w całej badanej zbiorowości). Występująca w analizowanym okresie inflacja sprawiła, że realnie wartość produkcji zwiększyła się o 14,0% na 1 ha użytków rolnych. Najwyższy realny przyrost wartości produkcji wyrażonej na 1 ha użytków rolnych miał miejsce w gospodarstwach typu G i wyniósł 35,8%. W dwóch typach (C i H) wystąpił realny spadek tejże wartości (wynoszący odpowiednio 1,1% oraz 28,0%). Korzystniej dla gospodarstw prezentuje się wzrost wartości produkcji w przeliczeniu na 1 pełnozatrudnionego (AWU³). Przeciętny wzrost wartości produkcji na 1 AWU wyniósł w całej zbiorowości gospodarstw 68,7% w cenach bieżących, a w cenach stałych 59,6%. Najwyższy przyrost wystąpił w podmiotach typu AB (72,3% w ujęciu realnym), a zmniejszenie wartości produkcji miało miejsce tylko w gospodarstwach typu H (o 0,6% w ujęciu realnym).

Tabela 2. Wybrane informacje o gospodarstwach wg typów rolniczych w latach 2004-2007

Table 2. Selected information on holdings by type of farming in 2004-2007

Rok	Razem	Typ rolniczy (symbol typu)						
		AB	C	E	F	G	H	I
Wielkość ekonomiczna w ESU								
2004	11,3	9,8	19,3	7,9	9,3	14,2	24,8	9,7
2005	9,3	7,6	15,2	7,7	8,1	10,7	19,0	8,2
2006	20,3	17,1	36,1	12,4	12,9	21,9	34,5	16,8
2007	21,4	17,2	39,9	14,1	13,8	23,2	39,0	17,0
Powierzchnia użytków rolnych (w ha)								
2004	19,8	26,6	3,5	8,4	17,0	22,3	19,6	17,7
2005	16,4	21,7	3,4	8,2	15,7	18,9	16,6	15,5
2006	31,3	49,3	5,4	12,4	22,9	32,2	27,3	28,2
2007	31,7	49,3	5,8	14,2	23,6	32,0	28,5	27,8
Nakłady pracy ogółem (w AWU*)								
2004	1,820	1,885	3,238	2,383	1,767	1,852	1,916	1,670
2005	1,716	1,726	2,690	2,255	1,694	1,730	1,722	1,612
2006	2,122	2,179	4,544	3,047	1,910	2,084	1,988	1,871
2007	2,082	2,103	4,252	2,708	1,921	2,064	2,019	1,847
Nakłady pracy własnej (w FWU**)								
2004	1,602	1,522	1,725	1,465	1,734	1,786	1,575	1,604
2005	1,554	1,490	1,673	1,435	1,667	1,678	1,519	1,559
2006	1,707	1,592	1,794	1,531	1,841	1,886	1,694	1,706
2007	1,693	1,569	1,766	1,531	1,851	1,877	1,693	1,688

* ** Family Work Unit – jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny wynosząca 2200 godz./rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

W parze ze wzrostem wartości produkcji następował wzrost kosztów. Wartość zużycia pośredniego zwiększyła się w analizowanych gospodarstwach przeciętnie o 91,1% (w

³ Annual Work Unit – jednostka przeliczeniowa pracy ogółem wynosząca 2200 godz./rok.

całym analizowanym okresie w wartościach nominalnych). W gospodarstwach o mieszanym typie produkcyjnym (typ I) wzrost wartości zużycia pośredniego był niemal dwukrotny. Najniższy przyrost wartości zużycia pośredniego miał miejsce w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierząt ziarnożernych (typ H) i wyniósł 13,5%. W gospodarstwach typów H i I wzrost wartości zużycia pośredniego przewyższał wzrost wartości produkcji. Wzrost kosztów, poza wzrostem wydatków związanych ze zwiększaniem produkcji, wywołany był również przez wzrosty cen środków produkcji [Stan... 2006; Rocznik ... 2009].

Tabela 3. Wyniki ekonomiczne gospodarstw według typów rolniczych w latach 2004–2007, zł/rok

Table 3. Economic performance of holdings by type of farming in 2004–2007, PLN/year

Rok	Typ rolniczy (symbol typu)							
	Razem	AB	C	E	F	G	H	I
Wartość produkcji ogółem								
2004	104189	99395	231495	91174	73794	96757	309635	75134
2005	78104	67605	178068	90984	65833	73107	200892	57948
2006	172531	159214	404027	152801	117553	167636	284255	127849
2007	201083	201979	401175	172264	139606	199281	342869	142232
Zużycie pośrednie								
2004	60431	51151	127206	31724	37893	50991	221735	43924
2005	47019	37752	93918	31154	32931	38777	140716	36772
2006	102007	87825	210676	46369	58568	85925	199889	79981
2007	115495	98492	208206	47829	67332	98072	251631	87329
Amortyzacja								
2004	14223	15472	29935	26751	11502	14294	19774	11352
2005	12763	13881	25026	26468	10477	12011	16552	10374
2006	21488	24197	43219	36047	15954	21065	23463	16814
2007	22431	24646	43338	35307	17166	23004	25888	17107
Koszty czynników zewnętrznych								
2004	4158	6266	20333	10735	1562	2682	7720	1933
2005	3102	4321	14416	9653	1156	1854	5090	1485
2006	8725	12360	40678	19150	2706	6334	8005	4727
2007	9921	14009	44476	18171	3036	6966	9842	5408
Dochód z gospodarstwa rolnego								
2004	29197	32695	47877	28320	25998	33043	66021	20292
2005	21942	20109	41207	25788	27828	29178	47283	15822
2006	59170	64100	110306	60104	55314	74303	70815	42665
2007	69836	90909	102591	77816	64397	86624	71349	47564

Źródło: opracowanie na podstawie FADN.

Także kategorie kosztów pośrednich charakteryzowały wysokie wzrosty wartości. Przeciętnie o 138,6% wzrosły koszty czynników zewnętrznych, a wzrost ten był

spowodowany przede wszystkim wzrostem kosztów pracy. Najsilniejszy wzrost kosztów czynników zewnętrznych miał miejsce w gospodarstwach typu Mieszane (o 179,8% w wartościach nominalnych).

Wartość amortyzacji zwiększyła się w analizowanych podmiotach przeciętnie o 57,7%. W odniesieniu jednak do powierzchni, zmiany kosztów były znacznie mniejsze. Wartość zużycia pośredniego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych zwiększyła się w całej zbiorowości o 19,4%, a w ujęciu realnym wzrost ten wyniósł 12,9%. Koszty czynników zewnętrznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wzrosły w badanych gospodarstwach o 49,0% (41,0% w cenach stałych), a wartość amortyzacji obniżyła się o 8,5% (6,8% w cenach stałych).

Największe zmiany miały miejsce w obrębie kategorii sald związanych z działalnością operacyjną i inwestycyjną. Wzrost wartości salda bieżących dopłat i podatków wyniósł przeciętnie 552,5% (513,1% w cenach stałych) we wszystkich gospodarstwach, a w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych 307,5% (285,6% w cenach stałych).

W przeciwnym kierunku zachodziły zmiany wartości sald i dopłat związanych z inwestycjami. Przeciętna kwota salda zmniejszyła się w analizowanym okresie o 275,9%.

Zestawienie wartości produkcji z kosztami pozwala na oszacowanie dochodu. W związku z wystąpieniem wyższych wzrostów wartości produkcji niż kosztów w całej zbiorowości, wzrosły także przeciętne dochody gospodarstw. Wartość średniego dochodu z gospodarstwa rolnego zwiększyła się o 139,2% w wartościach bieżących, a najwyższe wzrosty dochodu (przekraczające 170%) odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych i trwałych (typy AB i E).

Biorąc jednak pod uwagę fakt wzrostu przeciętnej powierzchni gospodarstw, należy stwierdzić, że skala wzrostu dochodu na 1 ha użytków rolnych była zdecydowanie niższa niż przeciętnie na gospodarstwo. W całej zbiorowości wartość dochodu przypadająca na 1 ha użytków rolnych wzrosła o 49,4% (a w ujęciu realnym o 41,3%). W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych (typ H) wystąpił spadek wartości dochodu w wyrażeniu na 1 ha użytków rolnych.

W większości typów gospodarstw najlepszym rokiem pod względem wysokości dochodów był ostatni rok analizy. Przeciętny poziom dochodu na gospodarstwo wyniósł w 2007 r. w całej analizowanej zbiorowości prawie 70 tys. zł. Najwyższą wartość dochodu w przeliczeniu na gospodarstwo wypracowały podmioty typu C (Uprawy ogrodnicze), w których jego wartość wyniosła przeciętnie ponad 100 tys. zł. Była to jedyna grupa gospodarstw, dla których lepszym dochodowo był 2006 r. Podmioty typu C uzyskały także najwyższą wartość dochodu w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (17,7 tys. zł w 2007 r.), ale jednocześnie najniższą wartość tego dochodu w przeliczeniu na 1 AWU (24,1 tys. zł w 2007 r.).

Dla rozwoju gospodarstw istotne są inwestycje. Wysokość dochodu w dużej mierze determinuje rozmiary działalności inwestycyjnej. Podmioty uzyskujące wyższe wartości dochodu, wynikające z lepszego wyposażenia w czynniki produkcji, wydają na działalność inwestycyjną wyższe kwoty [Mikołajczyk 2006].

Jak wskazują wyniki tabeli 4 w kolejnych latach analizy wzrastała przeciętny dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 osobę pełnozatrudnioną rodzinnej siły roboczej (FWU). W latach 2004 i 2005 w całej zbiorowości gospodarstw wypracowano w przeliczeniu na 1 FWU niższe od średniego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej dochód z gospodarstwa rolnego. W kolejnych dwóch latach analizy wartości

uzyskiwane przez gospodarstwa, w każdym z typów, w przeliczeniu na 1 FWU przekraczały kwoty średniego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej.

W latach tych nie występowały także ujemne wartości inwestycji netto⁴. Rozwój gospodarstw w ujęciu makroekonomicznym jest więc warunkowany w znacznym stopniu uzyskiwaniem przez rolników dochodów parytetowych. Wiatrak [1982] stwierdza wysoką zależność poziomu akumulacji w gospodarstwach chłopskich od dochodów. W pojedynczych gospodarstwach brak jest wyraźnej zależności wydatkowanych na inwestycje kwot od wysokości dochodu (zarówno na gospodarstwo, jak i na 1 FWU). Na brak dużej zależności wskazuje współczynnik korelacji liniowej pomiędzy dochodami z gospodarstwa wraz z amortyzacją, a nakładami inwestycyjnymi brutto wynoszący od 0,285 w 2007 r. do 0,432 w 2006 r. (dla gospodarstw indywidualnych uczestniczących w sposób ciągły w polskim FADN w latach 2004-2007). Wartość współczynnika korelacji charakteryzującego zależność pomiędzy wzrostem dochodu a wzrostem wydatków inwestycyjnych w danym roku była w badanym okresie bliska zeru. Brak jest również zależności pomiędzy dochodami zrealizowanymi w danym roku a nakładami inwestycyjnymi w latach kolejnych. Na tej podstawie można stwierdzić, iż pomimo występowania zależności pomiędzy dochodami a inwestycjami w całej gospodarce rolnej, w pojedynczym gospodarstwie posiadającym charakter towarowy o realizacji inwestycji decydują raczej czynniki pozadochodowe. Za realizacją inwestycji przemawiają najprawdopodobniej potrzeby, a dostępność środków z bieżącej działalności w większości gospodarstw ułatwia jedynie finansowanie zadań inwestycyjnych.

Tabela 4. Dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 pełnozatrudnionego rodzinnej siły roboczej (1 FWU) według typów rolniczych oraz przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej w latach 2004-2007, zł/FWU/rok

Table 4. Income from agricultural holding per 1 family work unit (1 FWU) by type of farming and the average annual net income in the national economy in 2004-2007, PLN/FWU/year

Rok	Przeciętne wynagrodzenie netto	Średnio gospodarstwa	Typ rolniczy (symbol typu)						
			AB	C	E	F	G	H	I
2004	18628	18223	21478	27759	19336	14994	18501	41929	12655
2005	19339	14117	13496	24637	17966	16698	17392	31126	10150
2006	20094	34657	40271	61473	39269	30042	39398	41808	25003
2007	22139	41227	57954	58083	50817	34787	46027	42155	28145

* Szacunek własny na podstawie GUS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN oraz GUS.

Najwyższe wydatki inwestycyjne w kwotach brutto w latach 2005-2007 realizowały gospodarstwa typu C (Uprawy ogrodnicze) (tab. 5), które charakteryzowała także najwyższa wartość majątku produkcyjnego. Wysokość wydatków inwestycyjnych w tych

⁴ Obserwację tych zależności zaburzą błędne dane zawarte w publikowanych wynikach rachunkowości z 2004 r. Według opracowania gospodarstwa typów AB i G wydatkowały na inwestycje olbrzymie kwoty (średnio na gospodarstwo), które przerastają ich możliwości. Analiza wyników wskazuje, że gospodarstwa te są kwalifikowane także do małych i średnio małych ekonomicznie oraz średnio małych obszarowo. Jest mało prawdopodobne, aby każde z tych gospodarstw było w stanie zrealizować inwestycje w kwocie wskazywanej w raporcie. Stąd dane liczbowe dotyczące inwestycji w 2004 r. nie zostały poddane analizie opisowej.

gospodarstwach wynika jednak w dużej mierze z wysokich cen urządzeń i maszyn ogrodniczych. Gospodarstwa te uzyskiwały także najwyższe kwoty sumy dochodu z gospodarstwa rolnego i amortyzacji. W połączeniu z niewielką przeciętną powierzchnią tych podmiotów, bardzo wysoka jest kwota inwestycji przypadająca na 1 ha użytków rolnych. W 2007 r. wyniosła ona prawie 21 tys. zł.

Tabela 5. Inwestycje i stopa inwestycji w badanych gospodarstwach w latach 2004-2007

Table 5. Investments and rate of investment in the surveyed holdings in 2004-2007

Rok	Średnio	Typ rolniczy (symbol typu)						
		AB	C	E	F	G	H	I
Dochód z gospodarstwa rolnego + amortyzacja, zł/rok								
2004	43420	48167	77812	55071	37500	47337	85795	31644
2005	34705	33990	66233	52256	38305	41189	63835	26196
2006	80658	88297	153525	96151	71268	95368	94278	59479
2007	92267	115555	145929	113123	81563	109628	97237	64671
Inwestycje brutto, zł								
2004	79082	*159247	30526	37468	12169	*359045	17580	7265
2005	11500	10917	26320	23373	17737	19088	16964	7613
2006	37658	36910	76479	42146	33905	59505	46913	24114
2007	37498	41409	121564	41611	32658	53349	40022	20954
Inwestycje netto, zł								
2004	64859	*143776	592	10717	667	*344751	-2194	-4086
2005	-1263	-2964	1294	-3095	7260	7077	412	-2761
2006	16170	12713	33260	6099	17951	38441	23451	7300
2007	15067	16764	78231	6304	15492	30345	14134	3847
Stopa inwestycji, %								
2004	182,1	330,6	39,2	68,0	32,5	758,5	20,5	23,0
2005	33,1	32,1	39,7	44,7	46,3	46,3	26,6	29,1
2006	46,7	41,8	49,8	43,8	47,6	62,4	49,8	40,5
2007	40,6	35,8	83,3	36,8	40,0	48,7	41,2	32,4

* Dane liczbowe uznano za błędne w związku z wysokością kwoty i nie poddano ich analizie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Najniższe wydatki inwestycyjne brutto odnotowano w gospodarstwach z mieszanym typem produkcyjnym (typ I). W 2006 r., kiedy wystąpiła w tych podmiotach najwyższa wartość wydatków inwestycyjnych brutto w całym analizowanym okresie, wyniosła ona 24 tys. zł, co w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych dało 855 zł. W tym typie gospodarstw wystąpiła kumulacja najslabszych wskaźników charakteryzujących działalność inwestycyjną. Poza niskim poziomem inwestycji brutto, w dwóch ostatnich latach analizy gospodarstwa te wykazywały najniższą spośród wszystkich typów stopę inwestycji. Jednocześnie gospodarstwa te charakteryzują się także najniższą przeciętną wartością majątku produkcyjnego. Stwierdzić można, iż brak specjalizacji negatywnie wpływa zarówno na wyniki ekonomiczne, jak i na poziom działalności inwestycyjnej. W

gospodarstwach zachodzi ponadto konieczność dzielenia dostępnych środków na dwie lub więcej działalności produkcyjnych. Podobne pod względem zasobów ziemi i wielkości ekonomicznej gospodarstwa utrzymujące krowy mleczne (typ F) uzyskiwały wyższe dochody od gospodarstw mieszanych pomimo generowania niższej wartości produkcji. Korzyści, jakie mogłyby osiągnąć gospodarstwa typu mieszanego, widoczne są także po zestawieniu ich wyników z wyspecjalizowanymi gospodarstwami typu H (Zwierzęta ziarnożerne), wśród których większość wyspecjalizowała się w produkcji trzody. Pomimo podobnych zasobów ziemi i pracy własnej podmioty te uzyskują znacząco wyższe wartości produkcji i dochodu niż gospodarstwa mieszane. Wynika z powyższego, że dla rolnika znacznie lepiej jest wyspecjalizować gospodarstwo niż zajmować się produkcją wielokierunkową, gdyż specjalizacja przekłada się i na poziom dochodów i w efekcie na możliwości inwestycyjne.

Zestawienie inwestycji brutto z wartością amortyzacji wskazuje na faktyczny rozwój gospodarstw. W latach 2006 i 2007 wszystkie typy charakteryzowała dodatnia wartość inwestycji netto. Najwyższe kwoty tych inwestycji występowały w typach C (Uprawy ogrodnicze) i G (Zwierzęta żywione w systemie wypasowym), a także F (Krowy mleczne) w 2005 r., najniższe zaś w typach E (Uprawy trwałe) i I (Mieszane). Podobnie rozkładały się wartości obliczonej stopy inwestycji. Najwyższa jej wartość wystąpiła w typach C (Uprawy ogrodnicze), G (Zwierzęta żywione w systemie wypasowym) oraz F (Krowy mleczne), najniższa w typie H (Zwierzęta ziarnożerne) i I (Mieszane). Można więc stwierdzić, że poprzez inwestycje najszybszy rozwój ma miejsce w gospodarstwach zajmujących się produkcją ogrodniczą oraz produkcją bydłą (zwierzęta żywione w systemie wypasowym i krowy mleczne). Najwolniejszy rozwój ma miejsce w gospodarstwach zajmujących się głównie chowem trzody chlewnej, tj w typie H (Zwierzęta ziarnożerne; udział trzody chlewnej w DJP stanowił w tym typie średnio 79,5% ogółu inwentarza żywego) oraz typie I (Gospodarstwa mieszane; udział trzody w DJP stanowił w nich 58,8% ogółu inwentarza).

Podsumowanie

Wskaźniki ekonomiczne charakteryzujące gospodarstwa rolnicze uczestniczące w Polskim FADN ulegały w latach 2004-2007 znacznym zmianom. Zmiany te dotyczyły całej zbiorowości gospodarstw oraz poszczególnych typów produkcyjnych. Wzrosła przeciętna powierzchnia gospodarstw oraz ich wielkość ekonomiczna. Zwiększyły się także w każdej z grup wartości wytworzonej produkcji oraz dochody z gospodarstw rolnych. Przeciętnie dochód wzrósł w całej zbiorowości gospodarstw prawie dwu i półkrotnie. Największe wzrosty dochodu wystąpiły w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych i trwałych. W odniesieniu jednak do powierzchni gospodarstw wzrost ten wyniósł znacznie mniej. Największy wzrost dochodu miała miejsce w gospodarstwach specjalizujących się w chowie bydła opasowego.

Najwyższe kwoty na inwestycje (brutto) przeznaczały gospodarstwa zajmujące się uprawami ogrodniczymi, które osiągały najwyższe wartości sum dochodu z gospodarstwa i amortyzacji oraz najwyższe kwoty dochodu na osobę pełnozatrudnioną rodzinnej siły roboczej (FWU). Najmniej na inwestycje przeznaczały gospodarstwa mieszane, w których suma dochodu i amortyzacji była najniższa spośród wszystkich typów produkcyjnych. Najniższa także w każdym z lat była kwota dochodu na 1 FWU. Można jednak stwierdzić,

że sytuacja dochodowa determinuje w niewielkim stopniu rozmiary działalności inwestycyjnej pojedynczego gospodarstwa. Można także zaobserwować zależność pomiędzy uzyskiwaniem przez rolników dochodów parytetowych a wartościami inwestycji netto. Dodatnie wartości tych inwestycji miały miejsce w typach rolniczych, w których rolnicy uzyskiwali dochody przekraczające kwoty przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej.

Wyniki analiz wskazują także, iż bardzo ważne dla gospodarstw jest specjalizowanie się w jednym rodzaju produkcji. Gospodarstwa mieszane, które dzieliły swoje zasoby na kilka działalności produkcyjnych, uzyskiwały znacznie niższe wartości dochodu oraz realizowały niższe nakłady inwestycyjne od gospodarstw ze specjalizacją.

Literatura

- Bocian M., Malanowska B. [2009]: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku. Część I. Wyniki standardowe. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [Tryb dostępu:] www.fadn.pl. [Data odczytu: czerwiec 2010].
- Goraj L., Osuch D., Suska M., Bańkowska K., Grabowska K., Madej P., Malanowska B., Smolik A., Żurakowska J. [2006]: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2005 r. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [Tryb dostępu:] www.fadn.pl. [Data odczytu: czerwiec 2010].
- Jajuga T., Jajuga K. [1999]: Inwestycje. PWN, Warszawa.
- Jasińska E., Michalak P. [2008]: Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku. Część I. Wyniki standardowe. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [Tryb dostępu:] www.fadn.pl. [Data odczytu: czerwiec 2010].
- Marcysiak A., Marcysiak A. [2009]: Zakres zróżnicowania wyników produkcyjnych i ekonomicznych gospodarstw o różnym typie produkcji. *Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G-Ekonomika rolnictwa*, t. 96, z. 3, ss. 202-207.
- Mikołajczyk J. [2006]: Inwestycje rolnicze w Polsce w latach 1990-2005. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, t. IX, z. 1, ss. 316-319.
- Rocznik statystyczny rolnictwa i obszarów wiejskich 2008. [2009]. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Stan polskiej gospodarki żywnościowej po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Raport 3. [2006]. R. Urban (red.). Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Wiatrak A.P. [1982]: Dochody i akumulacja w gospodarce chłopskiej. PWN, Warszawa.
- Woś A. [2000]: Inwestycje i akumulacja w rolnictwie polskim. IERiGŻ, Warszawa.
- Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2004 r. Polski FADN. System zbierania i wykorzystania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych. [2005]. [Tryb dostępu:] www.fadn.pl. [Data odczytu: czerwiec 2010].